

Subsidieregeling instandhouding monumenten

[Regeling vervalt per 01-01-2027.]

Geraadpleegd op 01-05-2025.

Geldend van 01-01-2025 t/m heden

Bijlage als bedoeld in artikel 4 van de Subsidieregeling instandhouding monumenten

Leidraad subsidiabele instandhoudingskosten

Hoofdstuk 1.1. Algemene bepalingen subsidiabele kosten

Subsidiabel zijn de kosten van werkzaamheden, maatregelen en voorzieningen ten behoeve van de instandhouding van rijksmonumenten of zelfstandige onderdelen, voor zover dat is bepaald in deze bijlage, met dien verstande dat:

- a. kosten uitsluitend subsidiabel zijn voor zover de werkzaamheden, maatregelen en voorzieningen:
 - 1°. strekken tot instandhouding van de monumentale waarden van het rijksmonument;
 - 2°. sober en doelmatig zijn;
 - 3°. technisch noodzakelijk zijn; en
 - 4°. zijn gericht op maximaal behoud van aanwezige monumentale waarden, in het bijzonder historische materialen en constructies;
- b. kosten van werkzaamheden, maatregelen en voorzieningen gericht op het voorkomen van verval of het voorkomen van vervolgschade subsidiabel zijn;
- c. kosten van vervanging van materialen die hun functie niet meer kunnen vervullen subsidiabel zijn;
- d. kosten van reconstructie niet subsidiabel zijn, tenzij deze in uitzonderlijke gevallen naar het oordeel van de minister ter versterking van de monumentale waarden gewenst is;
- e. kosten van werkzaamheden, maatregelen en voorzieningen voor veranderd gebruik, comfortverbetering of verfraaiing niet subsidiabel zijn, en kosten van werkzaamheden, maatregelen en voorzieningen voor verduurzaming enkel subsidiabel zijn, indien zij in uitzonderlijke gevallen naar het oordeel van de minister acceptabel zijn en explicet in deze Leidraad als subsidiabel zijn aangemerkt; en
- f. kosten van werkzaamheden voor zover die reeds aangevangen of voltooid zijn voor de subsidieverlening niet subsidiabel zijn.

Hoofdstuk 1.2. Uitwerking algemene bepalingen

Algemeen

In hoofdstuk 1.1 staan algemene bepalingen ten aanzien van subsidiabele kosten. Deze bepalingen gelden voor alle subsidiabele kosten, genoemd in deze bijlage.

Met deze bijlage ‘Leidraad subsidiabele instandhoudingskosten’ (hierna: Leidraad) wordt gestreefd naar een efficiënte afhandeling van subsidieaanvragen en subsidievaststellingen. Daartoe is aangesloten bij de indeling van werkzaamheden bij de reeds bestaande ‘STABU-hoofdcodering’. STABU staat voor Standaardbestek voor de Burger- en Utiliteitsbouw. De Leidraad is gebaseerd op dezelfde codering als STABU. Voor specifieke werkzaamheden, die niet of onvoldoende in de STABU-hoofdcodering voorkomen, is een nieuwe codering toegevoegd. Dit is bijvoorbeeld gebeurd voor werktuigbouwkundige installaties, ‘klinkende’ onderdelen van monumenten (zoals orgels) en ‘groene’ monumenten (zoals parken en tuinen) en beplanting op archeologische monumenten.

In het instandhoudingsplan, met name in de werkomschrijving of het bestek en in de begroting, moeten de onderdelen zoals genoemd in deze Leidraad terug te vinden zijn.

Kosten van werkzaamheden die niet zijn opgenomen in de Leidraad komen niet voor subsidieverlening in aanmerking. In een aantal gevallen is aangegeven welke kosten niet subsidiabel zijn. Deze niet-subsidiabele kostenposten zijn telkens bedoeld ter verduidelijking en als afbakening om aan te geven waar de grens tussen subsidiabel en niet-subsidiabel ligt, maar zijn niet limitatief. Indien is aangegeven dat kosten niet-subsidiabel zijn in het kader van de Subsidieregeling instandhouding monumenten (hierna: Sim), geldt dit alleen voor de Sim. Met name bij groene monumenten is deze beperking toegevoegd, om budgettaire redenen. In deze gevallen kunnen de werkzaamheden op zich dus wel belangrijk zijn voor de instandhouding van monumentale waarden.

Waar in de Leidraad wordt gesproken over ‘instandhouding’, wordt zowel op normaal onderhoud als op restauratie gedoeld, en – bij archeologische rijksmonumenten – op incidenteel onderhoud en conservering. In de Leidraad is – behalve bij groene monumenten – geen onderscheid gemaakt in onderhoud en restauratie. Voor gebouwde monumenten zou ten aanzien van veel werkzaamheden met percentages moeten worden gewerkt, wat in veel gevallen een arbitraire grens zou opleveren. Dat levert onwenselijke situaties op.

Vanwege de brede opzet van de Leidraad kan deze ook van (overeenkomstige) toepassing worden verklaard in andere subsidieregelingen van het Rijk of van een provincie.

Technisch noodzakelijk, sober en doelmatig

De werkzaamheden moeten strekken tot instandhouding van het rijksmonument of het zelfstandig onderdeel daarvan, ze moeten sober, doelmatig en technisch noodzakelijk zijn en gericht op maximaal behoud van monumentale waarden. Sober en doelmatig houdt in dit verband in dat de werkzaamheden gericht moeten zijn op maximaal behoud van monumentale waarden, dat ze op een vakkundige wijze worden uitgevoerd en dat met de werkzaamheden verval en vervolgschade worden voorkomen. Behoud gaat hierbij vóór herstel, herstel vóór vervanging en vervanging vóór reconstructie. Het reconstrueren van monumenten is in beginsel niet subsidiabel.

Bij (materiaal)technisch noodzakelijk gebleken vervanging dienen de nieuwe onderdelen in materiaal, vorm, detaillering, uitvoering, afwerking én kwaliteit zoveel mogelijk overeen te komen met de afkomende, te vervangen onderdelen. Het is uiteindelijk ter beoordeling van de minister of aan vooroemde uitgangspunten wordt voldaan.

In gevallen waarin in het verleden onderdelen zijn vervangen met gebruikmaking van niet-passende materialen of bijvoorbeeld afwijkende detaillering, is het aan de minister om te beoordelen of vervanging in een beter passende uitvoering gewenst is ter versterking van de monumentale waarden en op die grond subsidiabel kan worden gesteld. Voorbeelden van dergelijke uitzonderlijke gevallen zijn het vervangen van een kunststof hemelwaterafvoer door een zinken uitvoering, of het vervangen van een golfplaten dakbedekking door riet of dakpannen.

Een plan wordt op deze punten getoetst aan de hand van de bevindingen in het inspectierapport en detailfoto's van de gebreken enerzijds en de in het plan opgenomen werkzaamheden anderzijds. De blijkens het inspectierapport meest urgente werkzaamheden zullen normaal gesproken in het plan moeten zijn opgenomen. Is dat niet het geval en wordt subsidie gevraagd voor andere werkzaamheden, dan zal dit in de aanvraag moeten worden onderbouwd. Om het plan als doelmatig te kunnen aanmerken, zal de eigenaar moeten verklaren dat de niet opgenomen urgente werkzaamheden binnen de in het inspectierapport aangegeven termijn worden uitgevoerd.

Behoud van monumentale waarden

Alleen de werkzaamheden die direct verband houden met de instandhouding van de monumentale waarden van het rijksmonument kunnen worden gesubsidieerd. Werkzaamheden moeten ook noodzakelijk zijn voor de instandhouding. Zo zal bijvoorbeeld herstel van voegwerk dat technisch gezien nog goed is, niet subsidiabel zijn. Instandhouding van monumentale vaste interieuronderdelen is subsidiabel. Het onderhoud of vervanging van niet-monumentale onderdelen in het interieur is niet subsidiabel, want niet noodzakelijk voor de instandhouding van monumentale waarden. Vervanging van niet-monumentale onderdelen van de bouwkundige schil van het monument kan daarentegen wel subsidiabel zijn als dit noodzakelijk is voor het behoud van monumentale waarden. Hierbij kan vervanging door beter op de monumentale waarden afgestemde materialen subsidiabel zijn als dit naar het oordeel van de minister gewenst is, zoals in de paragraaf ‘Technisch noodzakelijk, sober en doelmatig’ beschreven. Werkzaamheden aan een niet-monumentale aan- of uitbouw zijn alleen subsidiabel voor zover deze noodzakelijk zijn voor het behoud van monumentale waarden.

Verduurzaming

Instandhoudingswerkzaamheden gaan vaak gepaard met werkzaamheden die worden verricht ter verbetering van de duurzaamheid van het gebouwde rijksmonument, zoals isolatiemaatregelen, de aanleg van duurzame installaties of de plaatsing van zonnepanelen. Monumenteigenaren kunnen voor dergelijke werkzaamheden, maatregelen en voorzieningen gebruik maken van specifiek daarvoor ingestelde subsidieregelingen. Daarbij kunnen voor monumenten aangepaste voorwaarden gelden, zodat de minimale vereisten (zoals het isolatieniveau) ook voor monumenten haalbaar zijn. Verduurzamingskosten (zoals kosten van het aanbrengen van isolatie of duurzame installaties) zijn op grond van deze Leidraad in beginsel niet subsidiabel. Een uitzondering geldt voor enkele maatregelen die niet los gezien kunnen worden van wel subsidiabele instandhoudingswerkzaamheden en die in deze Leidraad specifiek zijn vermeld (in hoofdstuk 1.3, paragrafen 30. Kozijnen, ramen en deuren en 34. Beglazing). Bij gevel-, vloer- en dakisolatie bestaat de na-isolatie veelal uit een isolatiepakket dat aan het monument wordt toegevoegd. Als instandhoudingswerkzaamheden aan de dakbedekking bijvoorbeeld gepaard gaan met de isolatie van het dak, dan zijn de instandhoudingswerkzaamheden wel subsidiabel en de kosten die samenhangen met het aanbrengen van het isolatiepakket niet. Bij vensterisolatie wordt verduurzaming bij voorkeur gerealiseerd met behoud van het

historische venster. Afhankelijk van de omstandigheden kan het toepassen van bijvoorbeeld dun isolatieglas of binnenvoorzetbeglazing uitkomst bieden. Indien het echter om materiaaltechnische redenen noodzakelijk is om een vensteronderdeel te vervangen, kan de minister om verduurzaming niet te belemmeren een minimale aanpassing van de detaillering accepteren, als voldoende rekening is gehouden met de monumentale waarde. Het vervangen van kozijnen of beglazing zonder materiaaltechnische redenen is niet subsidiabel, want dit waarborgt niet het maximale behoud van de monumentale waarde. Het algemene uitgangspunt is dat behoud gaat voor vernieuwen, zoals ook is verwerkt in de systematiek van de Restauratieladder en is omschreven in het afwegingskader Verduurzaming van monumenten. Voor het verduurzamen van een monument is in vrijwel alle gevallen een omgevingsvergunning nodig.

Groene monumenten

De subsidiabele instandhoudingskosten voor groene monumenten zijn samengebracht in hoofdstuk 1.3, in paragraaf 92. Daarnaast zijn ook de paragrafen 01 en 05 van hoofdstuk 1.3 van toepassing. De overige paragrafen van hoofdstuk 1.3 zijn niet van toepassing op groene monumenten.

Paragraaf 92 voor groene monumenten heeft een specifieke indeling. Deze hangt samen met de wens om met het voor de Sim beschikbare budget zoveel mogelijk groene monumenten in stand te houden. Niet alle voor de instandhouding noodzakelijke kosten kunnen op grond van de Sim worden gesubsidieerd. Daarom is een splitsing aangebracht tussen op grond van de Sim subsidiabel onderhoud enerzijds en op grond van de Sim niet-subsidiabel onderhoud en restauratie anderzijds. Subsidiabel op grond van de Sim zijn in paragraaf 92 als zodanig vermelde onderhoudswerkzaamheden aan de hoofdstructuur en de aantoonbare kernwaarden (hoofdkarakteristiek) van groene monumenten. Overige onderhoudswerkzaamheden en restauratiewerkzaamheden zijn niet subsidiabel op grond van de Sim. Deze kunnen wel subsidiabel zijn in het kader van een andere subsidieregeling.

Interieur

Voor zover het werkzaamheden aan het interieur van het monument betreft, wordt het volgende opgemerkt. In de Leidraad is bij de subsidiabele kosten niet telkens onderscheid gemaakt tussen kosten van werkzaamheden aan de buitenkant van een monument en van werkzaamheden aan de binnenkant van een monument.

Uitgangspunt is dat kosten die betrekking hebben op werkzaamheden aan de binnenkant van een monument, slechts subsidiabel zijn indien die werkzaamheden strekken tot behoud van de monumentale waarde van het monument of bijvoorbeeld om constructieve reden noodzakelijk zijn. Zo zal het ‘witten’ van binnenumuren in de meeste gevallen niet subsidiabel zijn omdat dit niet noodzakelijk is voor de bescherming van de monumentale waarde of een constructieve noodzaak heeft. Dit schilderwerk is wel subsidiabel indien pleisterwerk om constructieve of technische redenen vervangen moet worden.

Of interieuronderdelen daadwerkelijk monumentale waarde bezitten, dient in eerste instantie, voor zover mogelijk, beoordeeld te worden aan de hand van hetgeen vermeld is in het besluit tot aanwijzing van het rijksmonument. Biedt dit onvoldoende uitsluitsel, dan zullen de monumentale waarden nader bepaald kunnen worden aan de hand van een cultuurhistorisch of bouwhistorisch rapport of een andere publicatie die op de monumentale waarden ingaat. Daarnaast kan ook het oordeel van de minister ertoe leiden dat in het kader van de vaststelling van de subsidiabele kosten aan bepaalde onderdelen monumentale waarde wordt toegekend.

Het interieur van een rijksmonument bestaat uit vaste en losse onderdelen.

Het Burgerlijk Wetboek (art. 3:4) is bepalend voor de vraag of iets kan worden aangemerkt als vast interieuronderdeel van een gebouw. De vuistregels zijn in dit verband grofweg: is iets hecht verbonden met het gebouw of maakt iets het gebouw als gebouw compleet.

Ten aanzien van de fysieke hechtheid van de verbinding werd in het verleden ook wel gesproken van ‘aard- en nagelvast’. Hierbij kan worden gedacht aan vloeren, plafonds, schouwen en betimmeringen, hecht verankerd (kerk)meubilair, maar ook aan wandbespanningen en geschilderd behangsel.

Voor de vraag of een gebouw incompleet is, moet worden gekeken of het gebouw zonder het interieuronderdeel als gebouw incompleet – onaf – is. Voorbeelden van dit soort interieuronderdelen zijn deuren (die betrekkelijk eenvoudig uit hun hengsels zijn te lichten) en wandafwerkingen, aangebracht op of voor onafgewerkte muurvlakken, die zonder beschadiging zijn te verwijderen. Het gaat hierbij overigens om het gebouw en niet zozeer om de functie die het heeft. Het ontbreken van een object dat van belang is voor de functie, bijvoorbeeld voor de eredienst in een kerkgebouw, maakt dit gebouw niet incompleet.

Voor zover vaste interieuronderdelen van belang zijn voor de monumentale waarde van het rijksmonument, zijn de kosten van werkzaamheden aan deze onderdelen in beginsel subsidiabel. Onderhoud of vervanging van niet-monumentale interieurelementen, zoals recent aangebrachte vloeren, keukens en badkamers, is niet subsidiabel. Hetzelfde geldt voor het aanbrengen van nieuwe elementen. Ook het aanbrengen, vervangen of onderhouden van niet-monumentale verwarmingsinstallaties, elektrotechnische en andere moderne installaties, is niet subsidiabel. In de praktijk zijn installaties zelden subsidiabel, want het aantal historische installaties is immers zeer beperkt.

Losse interieurelementen en de werkzaamheden daaraan, zijn niet subsidiabel. Bij losse interieurelementen (veelal de inrichting) kan gedacht worden aan gebruiksvoorwerpen, gordijnen, kandelaars, los meubilair, kerkschatten, schilderijen, vloerbedekking en tapijten.

Hiermee is uiteraard niet gezegd dat losse voorwerpen en objecten niet van waarde kunnen zijn in relatie tot het rijksmonument. Hiervan is namelijk in veel gevallen sprake. Subsidiëring van dergelijke – ‘roerende’ – zaken is echter niet mogelijk.

Veiligheid

De Arbeidsomstandighedenwet stelt eisen met betrekking tot veiligheid, gezondheid en welzijn van degenen die met de uitvoering van werk belast zijn. Deze wet is ook van toepassing op instandhoudingswerkzaamheden. Er moeten zogenoemde Arbo-voorzieningen worden getroffen om risico's zo veel mogelijk te beperken. Met betrekking tot de instandhouding van rijksmonumenten wordt onderscheid gemaakt tussen tijdelijke bouwplaatsvoorzieningen (steigers, dakrandbeveiliging, en dergelijke) en voorzieningen van meer permanente aard (zoals ladder- en veiligheidshaken, loopbruggen, luiken en verlichting).

De tijdelijke bouwplaatsvoorzieningen zijn uitsluitend nodig, indien ingrijpende werkzaamheden moeten worden uitgevoerd. In de regel wordt hiervoor een (hoofd)aannemer ingeschakeld. Het treffen van de benodigde tijdelijke voorzieningen valt onder de verantwoordelijkheid van de aannemer (zie hoofdstuk 1.3, paragrafen 01.04 en 01.05).

Het komt vaak voor dat delen van rijksmonumenten zeer moeilijk of niet bereikbaar zijn zonder een hoogwerker, kraan of steiger. Om reguliere inspecties en werkzaamheden goed en veilig te kunnen uitvoeren is het in zo'n situatie noodzakelijk voorzieningen van meer permanente aard aan te brengen om die gedeelten steeds gemakkelijk te kunnen bereiken. Voorbeelden van dergelijke voorzieningen zijn loopbruggen in ruimten boven gewelven in kerken, ladder- en veiligheidshaken, klimhaken (voldoende en op de juiste plaats) en dak- en torensplitsluiken. Hoewel zelden een verfraaiing, zijn dergelijke Arbo-voorzieningen noodzakelijk om rijksmonumenten in stand te kunnen blijven houden. Het aanbrengen, mits tot een minimum beperkt en deskundig uitgevoerd, is dan ook subsidiabel (zie hoofdstuk 1.3, paragrafen 32, 33 en 70).

Indieningsvereisten bij grotere ingrepen

In geval van ingrijpende werkzaamheden moeten meer stukken bij de subsidieaanvraag gevoegd worden dan bij normaal onderhoud. Het kan hierbij gaan om tekeningen en specialistische rapporten.

De tekeningen worden onderscheiden in: opnametekeningen (bestaande toestand en gebrekentekeningen), plantekeningen (nieuwe toestand, hoe de gebreken worden verholpen, of welke wijzigingen worden aangebracht) en aanvullende tekeningen (zoals doorsneden, principedetails en werktekeningen). Het vervaardigen van tekeningen behoort bij het opstellen van een plan voor restauratiewerkzaamheden en andere grotere ingrepen en is in dat kader subsidiabel (zie paragraaf 01.04 van de Leidraad bij ‘architecten-/plankosten’).

Diverse specialistische werkzaamheden worden in de planvorming niet door de (restauratie)architect uitgevoerd, maar door andere specialisten. In dit verband kan gedacht worden aan adviezen op bouwfysisch, constructief of installatietechnisch gebied, aan bouwhistorisch- of interieuronderzoek, aan beeldhouwwerk, bijzonder schilderwerk en werkzaamheden aan installaties en interieur en aan specialistische werkzaamheden ten behoeve van groene of archeologische monumenten (zoals het opstellen van tuinhistorische adviezen of adviezen over grondmechanica en het maken van bodem- en geochemische analyses). Dergelijke werkzaamheden door derden (zoals adviseurs, onderzoekers en restauratoren) zijn subsidiabel, mits ze noodzakelijk zijn en geadviseerd of voorgescreven of vooraf goedgekeurd zijn door de minister (zie hoofdstuk 1.3, paragraaf 01.04, onder ‘overige kosten’).

Voorzieningen en apparatuur

In specifieke gevallen heeft de minister in het verleden geadviseerd of voorgescreven om voorzieningen te treffen of apparatuur te installeren. Daarbij kan gedacht worden aan beschermende voorzieningen voor gevels, gebrandschilderde ramen, houten of natuurstenen vloeren, aan reiniging of behandeling van gevels en beeldhouwwerken of aan het aanbrengen van vogel- en ongedierte werende voorzieningen. Voorts kan het gaan om het plaatsen van installaties voor bliksemafleiding of ter voorkoming of vertraging van verval, zoals kathodische bescherming.

Het kan ook zijn dat in vooroverleg over een instandhoudingsplan een dergelijke voorziening of installatie door de minister is geadviseerd. Indien de minister heeft geadviseerd of voorgescreven de voorziening te treffen of de apparatuur te installeren, of dit in het kader van de subsidieaanvraag als noodzakelijk beoordeelt, zijn de kosten daarvan subsidiabel.

Zelfwerkzaamheid

Voor de instandhouding van een rijksmonument is specifiek vakmanschap doorgaans onontbeerlijk. De regelgeving biedt een eigenaar van een rijksmonument de ruimte om instandhoudingswerkzaamheden geheel

of gedeeltelijk zelf uit te voeren of door eigen personeel te laten uitvoeren in het kader van een door hem gedreven onderneming of organisatie (zie hoofdstuk 1.3, paragraaf 01.04).

In het algemeen geldt dat de kosten van 'zelfwerkzaamheid' alleen dan subsidiabel zijn indien de eigenaar achteraf kan aantonen (bijvoorbeeld door middel van een accountantsverklaring) hoeveel uren door hemzelf of zijn personeel binnen het kader van een door hem gedreven onderneming of organisatie zijn besteed aan subsidiabele werkzaamheden. Uren die zijn besteed buiten het kader van de door hem gedreven onderneming gelden als 'doe-het-zelf'-uren en zijn niet subsidiabel.

Meerwerk

Tijdens de uitvoering van een instandhoudingsplan kunnen onverwacht gebreken aan het licht komen, waardoor extra werkzaamheden noodzakelijk zijn om het rijksmonument in stand te kunnen houden. Mits het subsidiabele instandhoudingswerkzaamheden betreft, kan de begrotingspost 'onvoorzien' voor de dekking hiervan gebruikt worden. De systematiek van de Sim laat het tussentijds verhogen van de subsidie voor dergelijk meerwerk niet toe.

Informatie en toegang voor publiek

Kosten die verband houden met het geven van informatie aan bezoekers, zoals het aanbrengen of vernieuwen van richting- en informatieborden, zijn niet subsidiabel. Ook kosten die verband houden met het toegankelijk maken of ontsluiten van een rijksmonument voor het publiek zijn niet subsidiabel. Het betreft kosten, gerelateerd aan het vergroten van het draagvlak voor rijksmonumenten, die niet direct noodzakelijk zijn voor de instandhouding ervan.

Hoofdstuk 1.3. Subsidiabele kosten

00. ALGEMEEN

00.04 AANBESTEDING/INSCHRIJVING

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * de coördinatievergoeding van de (hoofd)aannemer tot een maximum van 3% van de kosten van die subsidiabele werkzaamheden, die apart aanbesteed worden.

01 VOOR HET WERK GELDENDE VOORWAARDEN

01.02 ADMINISTRATIEVE BEPALINGEN

Keuring van materialen, bouwstoffen en grond:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * het keuren van te verwerken materialen, bouwstoffen (zoals natuursteen en leien) en grond, mits de keuring noodzakelijk is en wordt uitgevoerd door een bekwaam keuringsinstituut.

01.03 VERZEKERINGEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * de premie van een Construction All Risk verzekering (CAR) tot een maximum van 0,4% van de subsidiabele kosten.

01.04 VERREKENING WIJZIGING KOSTEN EN PRIJZEN

Aannemerskosten:

De subsidiabele aannemerskosten zijn onder te verdelen naar:

- * de te verwerken materialen op grond van deze Leidraad,
- * de loonkosten van het aannemerspersoneel op basis van hoofdstuk 2, paragraaf 4,
- * de werkzaamheden uitgevoerd door onderaannemers,
- * in geval van ingrijpende werkzaamheden, de opslagkosten voor een bouwplaats (algemene bouwplaatskosten ABK, algemene kosten AK en winst en risico W&R) tot een maximum van 20% op basis van hoofdstuk 2, paragraaf 5,
- * stelposten en verrekenposten,
- * onvoorziene werkzaamheden tot een maximum van 5%.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- precario en andere gemeentelijke heffingen,
- heffingen voortkomend uit onder andere milieuregelgeving,
- renteverlies, financiering, notaris, afsluitprovisie en dergelijke.

Zelfwerkzaamheid

Subsidiabel zijn de kosten van:

- te verwerken materialen,
- afschrijving of huur van het benodigde materieel,
- arbeidsuren van de eigenaar of zijn personeel, mits die ten behoeve van werkzaamheden aan zijn rijksmonument zijn gemaakt in het kader van een door hem gedreven onderneming of organisatie en ze achteraf kunnen worden aangetoond (bijvoorbeeld door middel van een accountantsverklaring). Dit is met inbegrip van de arbeidsuren voor de coördinatie (aansturing) van vrijwilligers die subsidiabele werkzaamheden uitvoeren.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- arbeidsuren van de eigenaar of vrijwilliger die zelf instandhoudingswerkzaamheden verricht (de ‘doe-het-zelf’-uren van de eigenaar of vrijwilliger).

Architecten-/plankosten:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * het opstellen van het instandhoudingsplan met de daarbij behorende stukken (zoals plan, begroting, werkomschrijving en eventuele tekeningen) tot een maximum overeenkomstig de tabel, bedoeld in hoofdstuk 2, paragraaf 1.

Begeleidingskosten:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * het begeleiden van de uitvoering van de werkzaamheden – bestaande uit het jaarlijks opstellen van het jaarprogramma, het opvragen van offertes, de prijsvorming en het verstrekken van de opdrachten, de begeleiding en controle tijdens de uitvoering, de oplevering van het uitgevoerde werk en de financiële verantwoording – tot een maximum overeenkomstig de tabel, bedoeld in hoofdstuk 2, paragraaf 2.

Overige kosten:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- abonnementen zoals op/voor de:
 - Monumentenwacht of een vergelijkbare organisatie (inclusief de kosten van het inspecteren en uitvoeren van noodreparaties en het treffen van noodmaatregelen om verdere degradatie te voorkomen),
 - controle van de bliksembeveiligingsinstallatie,
 - controle van de brandbeveiligingsinstallatie, mits geadviseerd door de minister.
 - accountantsonderzoek en -verklaring, mits bij de beschikking tot subsidieverlening opgelegd, tot een maximumbedrag van € 5.000,
 - taxatierapport ter vaststelling van de herbouwwaarde als bedoeld in artikel 8, tweede lid, onder c, onder 2°, tot een maximumbedrag van € 2.500 per rijksmonument of zelfstandig onderdeel,
 - bouw- en kleurhistorisch onderzoek,
 - archeologisch onderzoek voor zover noodzakelijk voor instandhoudingswerkzaamheden aan gebouwde of groene monumenten,
 - tuinhistorisch onderzoek, inhoudende een chronologische weergave van de geschiedenis met bronvermelding, historische afbeeldingen, historisch kaartmateriaal en fasekaarten, e.e.a. als uitgangspunt voor het beheerplan,
 - specifieke onderzoeken, zoals voor gebouwde monumenten:
 - bouwfysisch onderzoek (onder andere naar vocht- en zoutproblemen),
 - constructie-/bouwtechnisch onderzoek,
 - werktuigbouwkundig onderzoek,
- en voor archeologische rijksmonumenten:
- beperkt booronderzoek,
 - bodem- en geochemische analyse,
 - grondmechanisch onderzoek,
 - hydrologisch onderzoek en grondwateranalyse,
 - nulmeting monitoring.

- specialistische werkzaamheden door derden, zoals voor:
 - beeldhouwwerk,
 - bijzonder schilderwerk,
 - werkzaamheden aan monumentale vaste interieuronderdelen (zoals historische behangsels of houtsnijwerk),
 - advisering inzake specifieke onderwerpen of problemen.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- onderzoek dat niet gericht is op instandhouding, maar voortvloeit uit andere regelgeving, zoals milieutechnisch bodemonderzoek, flora- en faunaonderzoek of stikstofberekeningen.

Legeskosten:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * leges betreffende de omgevingsvergunning tot een maximum van 1,5% van de subsidiabele kosten.

Omzetbelasting (btw):

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * omzetbelasting (btw) tot een maximum van 21%, tenzij deze fiscaal verrekenbaar is.

Tussentijdse aanpassing van de btw-percentages wordt beschouwd als meer- of minderwerk.

Prijsindexering:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * prijsindexering tot een maximum van 3% per jaar (cumulatief).

01.05 TEKENINGEN EN BEREKENINGEN

Aanvullende tekeningen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * het vervaardigen van aanvullende detail- en uitvoerings-/werktekeningen tot een maximum overeenkomstig de tabel, bedoeld in hoofdstuk 2, paragraaf 3, mits dergelijke tekeningen nodig zijn voor de beoordeling van de aanvraag of voor de correcte uitvoering van het plan.

Overige bescheiden:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * het opstellen/vervaardigen van overige bescheiden zoals rapporten met opname of advies inzake bouwfysische of constructieve problemen of problemen met de waterhuishouding of de bodem (bijvoorbeeld van grondmechanische of geochemische aard), mits dergelijke bescheiden nodig zijn voor de beoordeling van de aanvraag.

01.06 ARBEIDSOMSTANDIGHEDEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * aanleg en onderhoud van Arbo-voorzieningen van meer permanente aard ten behoeve van veilig inspecteren en uitvoeren van werkzaamheden.

Hiervoor wordt verwezen naar de paragrafen 32, 33, 70 en 84. Tijdelijke Arbo-voorzieningen op de bouwplaats vallen onder de verantwoordelijkheid van de aannemer (zie daarvoor de paragrafen 01.04 en 01.05).

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- Arbo-voorzieningen die verband houden met het verkrijgen of behouden van een gebruiksvergunning (zoals afscheidingen, hekken, trappen en verlichting).

05. BOUWPLAATSVOORZIENINGEN

05.00 ALGEMEEN

Groot materieel:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * het inzetten van groot materieel (zoals bij voorbeeld damwanden, hijskranen, rijplaten en steigers), dat noodzakelijk is voor de uitvoering van de instandhoudingswerkzaamheden,
- * het inzetten van paardentractie.

10. STUT- EN SLOOPWERK

10.00 ALGEMEEN

Saneringen en verwijderingen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * het (tijdelijk) verwijderen van materialen of onderdelen, die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de instandhoudingswerkzaamheden, inclusief het daarvoor in te zetten materieel (zoals containers).

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- het saneren of verwijderen van materialen, onderdelen of constructies vervuild met of door asbest,
- het terugplaatsen van niet-monumentale materialen of onderdelen na het uitvoeren van noodzakelijke instandhoudingswerkzaamheden,
- het maken van doorbraken en overige werkzaamheden voor zover voortvloeiend uit comfortverbetering en/of veranderd gebruik.

Stut en stempelwerk:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * stut- en stempelwerk tijdens de werkzaamheden.

Beschermende voorzieningen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * beschermende voorzieningen voor monumentale onderdelen (zoals het voor of tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dichtleggen van een dak, afdekken van een vloer en inpakken van het orgel en meubilair, of het beschermen van bomen).

12. GRONDWERK

12.00 ALGEMEEN

Civiele werken:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * het schoon en op diepte houden van waterlopen en waterpartijen (zie ook paragraaf 17),
- * instandhouding van aard- en waterwerken (zie ook paragraaf 17).

Voor werkzaamheden aan hierbij behorende onderdelen van bouwkundige of werktuigbouwkundige aard wordt verwezen naar de desbetreffende paragrafen.

14. BUITENRIOLERING EN DRAINAGE

14.00 ALGEMEEN

Riolering en drainage;

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding en zo nodig vernieuwing van de aansluitingen van de hemelwaterafvoeren op de (hoofd)riolering, tot maximaal één meter uit de gevel van het monument,
- * instandhouding en zo nodig vernieuwing van de röoling, voor zover ten behoeve van de hemelwaterafvoeren, tot maximaal één meter uit de gevel van het monument,
- * aanleg en onderhoud van drainage ten behoeve van een adequate waterafvoer.

15. TERREINVERHARDINGEN

15.00 ALGEMEEN

Bestrating:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van bestrating (zoals straten, paden en stoepen), voor zover onderdeel van het rijksmonument, en het periodiek aanvullen van de top- of verhardingslaag (keien, klinkers, en dergelijke),
- herstel van de bestrating na werkzaamheden aan hemelwaterafvoeren, riolering en drainage als genoemd in paragraaf 14.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- de paden en stoepen in een niet beschermd tuin van een rijksmonument.

16. BEPLANTING OP ARCHEOLOGISCHE MONUMENTEN

16.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- de aanschaf en het inzaaien of leggen van ondiep wortelende grondbedekkende vegetatie zoals gras en heide,
- het maaien en het afvoeren of het ter plaatse verwerken van het maaisel,
- het rooien en afzetten van bomen en struiken,
- het afvoeren van rooi-afval en valhout,
- het uitfrezen van boomstobben zonder verstoring van de bodem,
- de aanschaf en het planten van bomen en struiken, mits geadviseerd of vooraf goedgekeurd door de minister.

17. TERREININRICHTING

17.00 ALGEMEEN

Deze paragraaf gaat over bouwkundige en weg- en waterbouwkundige elementen. Deze kunnen zelfstandig beschermd zijn of deel uitmaken van een historische (groen)aanleg, of zijn aangebracht ten behoeve van de instandhouding van een archeologisch rijksmonument.

Deze paragraaf betreft diverse bouwkundige en weg- en waterbouwkundige elementen. Deze kunnen zelfstandig beschermd zijn of onderdeel uitmaken van een andere historische aanleg dan een groen monument, of zijn aangebracht ten behoeve van de instandhouding van een archeologisch rijksmonument.

Bouwkundige elementen (geen gebouw zijnde):

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van bouwkundige elementen zoals grafzerken, hekwerken, lantaarns, pergola's, standbeelden, vee- en wildroosters, vee- en wildwering, vlonders en zonnewijzers,
- * vervanging van dergelijke bouwkundige elementen indien herstel niet meer mogelijk is.

Voor omvangrijke metsel-, smeed- en timmerwerkzaamheden aan bouwkundige elementen wordt verwezen naar de paragrafen 22, 43 en 45.

Bruggen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van bruggen,
- het aanbrengen van een eenvoudige houten loopbrug, indien de verbinding van belang is voor de aanleg en de voorganger geheel verdwenen is.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- reconstructie van een geheel verdwenen brug.

Civiele werken:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van aardwerken zoals greppels, heuveltjes, motteheuvels, taluds, terrassen, vliedbergen en dergelijke, met inbegrip van het maaien van taluds,
- het aanbrengen, instandhouding of vervanging van afdekmaterialen (zoals worteldoek),

- het aanbrengen, instandhouding of vervanging van constructies of kunstwerken ter bescherming van het archeologisch rijksmonument (zoals vloeren van hunebedden, stutbalken in groeves, mijnen en abri's),
- instandhouding van molenbergen, molenerven en molenwerven voor zo ver gelegen binnen een cirkel met het hart van de molen als middelpunt en een middellijn die gelijk is aan die van het wieken-kruis of tot maximaal zes meter uit de buitengevel van de watergedreven molen,
- herstel van reliëf door het aanvullen van terreingedelen die aan erosie of inklinking onderhevig zijn geweest,
- het opbrengen van een afdekkende (grond)laag op het archeologisch rijksmonument, mits geadviseerd of vooraf goedgekeurd door de minister,
- het opvullen van gaten, ontgravingen en rijsporen. Bij archeologische rijksmonumenten is het dichten van een verstoringsgat groter dan 1 m³ subsidiabel, indien vooraf geadviseerd of goedgekeurd door de minister.

Voor werkzaamheden aan hierbij behorende onderdelen van bouwkundige of werktuigbouwkundige aard wordt verwezen naar de paragrafen 21, 22, 24, 25, 43 en 90.

Waterpartijen en waterlopen inclusief bijbehorende stuwen en duikers, waterpeilen en waterkwaliteit:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * aanleg en instandhouding van hydrologische werken, aangebracht ten behoeve van de instandhouding van het archeologisch rijksmonument,
- * instandhouding van waterlopen van poldermolens en watergedreven molens met de vanouds daarbij behorende elementen en onderdelen (zoals krooshekken, lossluizen, beschoeiingen, stuwen en wachtdeuren) binnen een cirkel met het hart van de molen als middelpunt en een middellijn die gelijk is aan die van het wiekenkruis of tot maximaal zes meter uit de buitengevel van de watergedreven molen,
- * het uitbaggeren van waterlopen en waterpartijen (voor archeologische rijksmonumenten: mits geadviseerd dan wel vooraf goedgekeurd door de minister), inclusief het afvoeren of tijdelijk opslaan van de uitkomende bagger in depot en het afwerken van het depot na inklinking, mits met gesloten grondbalans,
- * het opschenen van windhoeken (het plaatselijk verwijderen van opgehoopt blad en takhout),
- * het verwijderen van overmatige plantengroei,
- * instandhouding en het werkzaam houden van duikers en stuwen,
- * het aanbrengen van nieuwe, eenvoudige duikers, overstorten, stuwen, gemaaltjes en pompen, die naar het oordeel van de minister nodig zijn voor het handhaven of verbeteren van het waterpeil.

20. FUNDERINGSPALEN EN DAMWANDEN

20.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van funderingspalen of damwanden (hout, beton of staal),
- * vervanging of het aanbrengen van funderingspalen of damwanden (hout, beton of staal).

21 BETONWERK

21.00 ALGEMEEN

Betonconstructies:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van betonconstructies (zoals wanden, vloeren, daken, kolommen, liggers, portalen, consoles, balkons, klokkenstoelen en dergelijke),
- * instandhouding van betonnen onderdelen (zoals balusters, cementrustiek, dorpels, hekwerken, gevelbanden en -ornamenten),
- * instandhouding van civiele en militaire werken (zoals sluis- en kademuren, forten en schuilplaatsen).

Funderingen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * herstel van betonnen funderingsconstructies,
- * vervanging van betonnen funderingsconstructies indien herstel niet meer mogelijk is,
- * aanleg van een betonnen funderingsconstructie in aanvulling op of ter vervanging van de bestaande (houten) funderingsconstructie, indien deze niet meer voldoet.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- * wijziging van een betonnen funderingsconstructie, zoals bij het uitdiepen van het souterrain of het uitbreiden van een kelder.

Behandelingen en voorzieningen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * het behandelen van betonwerk tegen gevolgschade door roestende wapening,
- * het behandelen van betonnen onderdelen of constructies, indien overlast van vocht/water niet door drainage alleen kan worden weggenomen (zoals het waterdicht maken van een kelder), mits geadviseerd door de minister,
- * het behandelen van betonwerk tegen graffiti, indien noodzakelijk en mits de behandeling omkeerbaar of de aan te brengen coating verwijderbaar/afbreekbaar is.

22 METSELWERK

22.00 ALGEMEEN

Metselwerk:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van (dragend) metselwerk zoals van gevels, wanden, gewelven, kolommen, molenrompen, fabrieksschoorstenen, tuinmuren en dergelijke (uiteraard alleen voor zover rijksbeschermd),
- * herstel van scheuren en het vervangen van kapotte stenen (inboeten).

Voegwerk:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van het voegwerk inclusief het op bijpassende manier opnieuw aanbrengen van uitgevallen voegwerk,
- * het op bijpassende manier vervangen van voegwerk, doch uitsluitend omdat de waterkerende werking van het metselwerk van de gevel niet meer voldoende is.

Funderingen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * herstel van gemetselde funderingsconstructies,
- * vervanging van gemetselde funderingsconstructies indien herstel niet meer mogelijk is.

Afdekkingen en bekledingen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding of, indien om constructieve of materiaaltechnische redenen noodzakelijk, het vervangen van houten, metalen of (natuur-)stenen afdekkingen en bekledingen van opgaand metselwerk, geveltoppen, kroonlijsten en dergelijke.

Behandelingen en voorzieningen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * het met water (onder lage druk en temperatuur, zonder toegevoegde materialen als zand of chemicaliën) reinigen van metselwerk ter verwijdering en bestrijding van mos, algen en dergelijke,
- * het om bouwfysische redenen behandelen van metselwerk, indien overlast van vocht/water niet door drainage alleen kan worden weggenomen (zoals het waterdicht maken van een kelder), mits geadviseerd door de minister,
- * het behandelen van metselwerk tegen graffiti, indien noodzakelijk en mits de behandeling omkeerbaar of de aan te brengen coating verwijderbaar/afbreekbaar is,
- * het schoonmaken van de bovenkant van stenen gewelven, indien technisch noodzakelijk.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- het impregneren van gevelmetselwerk.

24 RUWBOUWTIMMERWERK

24.00 ALGEMEEN

Houtconstructies:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van houten draag-, gewelf-, kap- en vakwerkconstructies zoals balken, gootconstructies, gordingen, hijsbalken, kapspannen, muurstijlen en sporen,
- * instandhouding van het staande werk van molens,
- * instandhouding van het gaande werk van molens (zie ook paragraaf 90),
- * instandhouding van ingebouwde en vrijstaande klokkenstoelen en klokkenkamers/dakruiters met alle daarbij behorende onderdelen als onderslagbalken, vlonders en trappen (zie ook paragraaf 91),
- * instandhouding van orgelbalkons, balgstoelen en andere houten orgelconstructies (zie ook paragraaf 91),
- * instandhouding van houten elementen en onderdelen (zoals balustrades, hekwerken, spalieren, schuttingen, luifels, stellingen en veranda's),
- * indien om constructieve of materiaaltechnische redenen noodzakelijk, het versterken of gedeeltelijk of geheel vervangen van de hiervoor bedoelde houtconstructies.

Funderingen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van houten funderingsconstructies,
- * het gedeeltelijk of geheel vervangen van houten funderingsconstructies indien herstel niet meer mogelijk is.

Beschietingen, bekledingen en betimmeringen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding en, indien om constructieve of materiaaltechnische redenen noodzakelijk, het gedeeltelijk of geheel vervangen van dakbeschot, gewelfbeschot, vloerdelen en dergelijke,
- * instandhouding en, indien om constructieve of materiaaltechnische redenen noodzakelijk, het gedeeltelijk of geheel vervangen van bijbehorende betimmeringen (zoals rachels, tengels, panlatten, roeflatten en klossen)
- * instandhouding van balgen- en uurwerk kamers (zie voor orgels en uurwerken ook paragraaf 91).

Behandelingen en voorzieningen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * een curatieve behandeling tegen houtaantasters als insecten, schimmels en zwammen, mits uitgevoerd door een ter zake deskundige,
- * bescherming tegen vocht/water door middel van vochtwerende, dampremmende lagen, mits bouwfysisch noodzakelijk,
- * een conserverende behandeling van het gaande en staande werk van molens,
- * het schoonmaken van de bovenkant van houten gewelven, indien technisch noodzakelijk.

25 METAALCONSTRUCTIEWERK

25.00 ALGEMEEN

Metaalconstructies:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van gietijzeren, smeeditijzeren of stalen constructies.

Behandelingen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- een roestwerende behandeling of beschermlaag.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- het aanbrengen van brandwerende of brand-isolerende voorzieningen.

26 BOUWKUNDIGE KANAALELEMENTEN

26.00 ALGEMEEN

Schoorstenen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van schoorstenen met bijbehorende schoorsteenkanalen,
- * instandhouding van schoorsteenkappen en roosters.

Schachten en kokers:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding en, indien om constructieve of materiaaltechnische redenen noodzakelijk, het gedeeltelijk of geheel vervangen van schachten en kanalen (zoals ventilatie- en rookgasafvoerkanalen) en stortkokers.

30 KOZIJNEN, RAMEN EN DEUREN

30.00 ALGEMEEN

Kozijnen, ramen, deuren en dergelijke:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van kozijnen, ramen en deuren (zoals stijlen aanscherven, onderdorpels vervangen),
- * instandhouding van vensteronderdelen (zoals schuiframen, raamluiken en dergelijke),
- * instandhouding van daklichten, dakkoepels en dakstraten,
- * instandhouding van elementen zoals galmborden, dakluiken en dergelijke,
- * het gedeeltelijk of geheel vervangen van hiervoor genoemde onderdelen en elementen, mits constructief of materiaaltechnisch noodzakelijk. Daarbij moeten de nieuwe onderdelen zoveel mogelijk overeenkomen met de te vervangen onderdelen. Als de vervanging wordt gecombineerd met verduurzaming, kan de minister een minimale aanpassing van de detaillering goedkeuren, als voldoende rekening is gehouden met de monumentale waarde (zoals het op passende wijze aanbrengen van kierdichting in houten vensters of een koudebrugonderbreking in een stalen venster).

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- het vervangen van een stalen venster door een venster in afwijkend materiaal en afwerking, zoals aluminium of kunststof,
- het vervangen van stopverf door glaslatten,
- het vervangen van buitenbeglazing door binnenbeglazing.

Hang- en sluitwerk:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van hang- en sluitwerk van ramen, deuren en luiken (zoals deurkloppers, deurkrukken, gehengen, scharnieren en sloten),

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- het aanbrengen van extra veiligheidsvoorzieningen zoals bij voorbeeld dievenklauwen,
- het periodiek nalopen en smeren van hang- en sluitwerk.

31 SYSTEEMBEKLEDINGEN

31.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale systeembekledingen (zoals felsplaat- en profielplaatbekledingen).

32 TRAPPEN EN BALUSTRADEN

32.00 ALGEMEEN

Trappen en balustraden:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van trappen en traponderdelen (zoals trapbomen, trapreden, balustraden, leuningen, traphekken en trapluiken).

Arbo-voorzieningen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * aanleg en onderhoud van voorzieningen, conform de Arbo-wet- en regelgeving, ten behoeve van veilig inspecteren en uitvoeren van werkzaamheden (zoals loopbruggen, trappen, ladders, hekken en trapluiken).

33 DAKBEDEKKINGEN

33.00 ALGEMEEN

Dak- en gevelbedekkingen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van dakbedekkingen (zoals riet, pannen, leien, lood, zink en bitumineuze dakbedekking),
- * instandhouding of het aanbrengen van ventilatiepannen en –roosters,
- * instandhouding van afdekkingen en bedekkingen (zoals van koper, lood, zink, leien, natuursteen en dergelijke) van onder andere gevels, zijwangen van dakkapellen, ornamenten, dakranden en –daklijsten,
- * indien om materiaaltechnische redenen noodzakelijk: het gedeeltelijk of geheel vervangen van dak- en gevelbedekkingen.

Voor het saneren en verwijderen van asbesthoudende onderdelen zie paragraaf 10.

Balkons, luifels en dergelijke:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van afdekkingen en bekledingen (zoals van koper, lood, zink, bitumineuze afdekking en dergelijke) van en op balkons, luifels, galerijen, veranda's en dergelijke,
- * indien om materiaaltechnische redenen noodzakelijk: het gedeeltelijk of geheel vervangen van dergelijke afdekkingen en bekledingen.

Behandelingen en voorzieningen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * een bescherming tegen vocht/water door middel van vochtwerende, dampremmende lagen, mits bouwfysisch noodzakelijk en geadviseerd door de minister.

Arbo-voorzieningen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * aanleg en onderhoud van voorzieningen, conform de Arbo-wet- en regelgeving, ten behoeve van veilig inspecteren en uitvoeren van werkzaamheden (zoals ladderhaken en trapluiken; bij monumentale constructies dient het aantal tot een minimum beperkt te blijven en de bevestigingsplaatsen zorgvuldig gekozen te worden).

34 BEGLAZING

34.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van glas-in-lood ramen, al dan niet gebrandschilderd,
- het aanbrengen van tegen teloorgang en vandalisme beschermende voorzetbeglazing bij bijzonder ontworpen glas-in-loodramen, waaronder gebrandschilderd glas, mits naar het oordeel van de minister noodzakelijk,
- het vervangen van kapotte beglazing, mits noodzakelijk om het monument wind- en waterdicht te houden en het geschiedt op een naar het oordeel van de minister bij het venster passende wijze en met een in stijl passende glassoort.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- het aanbrengen van isolerende beglazing in andere gevallen dan hierboven vermeld,
- het periodiek bewassen van ramen.

35 NATUUR- EN KUNSTSTEEN

35.00 ALGEMEEN

Natuursteenwerken en -beeldhouwwerken:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van natuursteenwerken (zoals balustraden, bordessen, dorpels, gevelbanden, kolommen, neuten, plinten, stoeppalen, trapsteden en vloeren, of hunebedden),
- * instandhouding van natuurstenen beeldhouwwerken (decoratieve elementen en ornamenten zoals kluwstukken, kruisbloemen, pinakels en voluten),
- * indien om materiaaltechnische of andere redenen noodzakelijk, het gedeeltelijk of geheel vervangen van natuursteenwerken en natuurstenen beeldhouwwerken.

Behandelingen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * indien om materiaaltechnische redenen noodzakelijk, het conserverend behandelen van natuursteenwerken (bijvoorbeeld met de 'Ibach-methode'),
- * het behandelen van natuur- en kunststeenwerk tegen graffiti, indien noodzakelijk en mits de behandeling omkeerbaar of de aan te brengen coating verwijderbaar/ afbrekbaar is,
- * het verwijderen van graffiti van archeologische rijksmonumenten (zoals hunebedden).

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- het impregneren van natuur- en kunststeenwerk.

36 VOEGVULLING

36.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van voegvullingen/mortels ten behoeve van de noodzakelijke afwerking of afdichting (zoals dilatatievoegen),
- * indien om technische redenen noodzakelijk, het op bijpassende wijze vervangen of aanbrengen van voegvullingen of mortels ten behoeve van afwerking of afdichting.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- het aanbrengen van voegvullingen van PUR-schuim, kit en dergelijke.

37 NA-ISOLATIE

37.00 ALGEMEEN

Isolatie:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van historisch waardevol isolatiemateriaal (zoals boekweitdoppen, houtkrullen, mos, schelpen, slakkenwol en zeegras).

Na-isolatie:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * het (na-)isoleren van een monumentale waterinstallatie om bevriezing daarvan te voorkomen.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- het aanbrengen van overig isolatiemateriaal.

38 GEVELSCHERMEN

38.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale gevelschermen (zoals wind- en zonneschermen).

40 STUKADOORWERK

40.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van binnen- en buitenstucwerk,
- * instandhouding van stucwerk ornamenten, zowel binnen als buiten,
- * indien om materiaaltechnische of constructieve redenen noodzakelijk, het gedeeltelijk of geheel vervangen van het stucwerk,
- * het gebruiken van stucwerkdragers en stucwerkprofielen.

41 TEGELWERK

41.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentaal tegelwerk (zoals vloer- en wandtegels, tegeltableaus in/op schouwen en mozaïekwerk),
- * het vervangen van kapotte tegels.

42 DEKVLOEREN EN VLOERSYSTEMEN

42.00 ALGEMEEN

Vloerafwerkingen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale vloerafwerkingen (zoals terrazzo-, granito-, parket- en stalvloeren),
- * het aanbrengen van vloerbeschermende voorzieningen, mits naar het oordeel van de minister noodzakelijk.

Voor instandhouding van geschilderde vloerdecoraties zie paragraaf 46.

43 METAAL- EN KUNSTSTOFWERK

43.00 ALGEMEEN

Metaalwerken en metalen ornamenten:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van metaalwerken (zoals monumentale gietijzeren/smeedijzeren/stalen hekwerken, balusters, kolommen en molenassen),
- * instandhouding van decoratieve metalen ornamenten (zoals bol, haantje, kruis, windvaan, wijzerplaat en zonnewijzer).

Roosters en dergelijke:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van vloerluiken en -roosters,
- * instandhouding van ventilatieroosters (zoals gevelroosters voor de ventilatie van de kruipruimte),
- * instandhouding van gaasramen en roosters ter bescherming van monumentale onderdelen,
- * instandhouding van blad- en sneeuwroosters in goten,
- * het vervangen of aanbrengen van roosters of luiken, indien technisch of bouwfysisch noodzakelijk,
- * het aanbrengen en in stand houden van vogel- en ongediertewerende voorzieningen zoals gaasramen en roosters, mits geadviseerd door de minister.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- * het aanbrengen van roosters of luiken ten behoeve van nieuwe installaties.

Hjs- en ankerwerken:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van hjswerken (zoals hjsankers, hijshaken, hijskatrollen en dergelijke),
- * instandhouding van ankerwerken en bevestigingen (zoals gevelankers, bevestigingshaken en ophangstangen),
- * het aanbrengen van ankers en bevestigingen.

44 PLAFOND- EN WANDSYSTEMEN

44.00 ALGEMEEN

Plafonds en wanden:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale plafonds en wanden van onder andere glas, hout, leem, leer, metaal en textiel, al dan niet bevestigd op tengel- en rachelwerk, riet, steengaas en dergelijke,
- * instandhouding van al dan niet geschilderde plafond- en wanddecoraties en ornamenten (zie hiervoor ook de paragrafen 46, 47 en 48).

45 AFBOUWTIMMERWERK

45.00 ALGEMEEN

Aftimmerwerk:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van aftimmerwerk buiten (zoals gevelbetimmeringen, dakkapellen, frontons, boei- en gootlijsten, windveren, dak- en gevellijsen, pilasters, dakluiken, schoorsteenborden en uileborden),
- * instandhouding van aftimmerwerk binnen (zoals architraven, dagbetimmeringen, deurlijsten, koplijsten, lambriseringen, orgelkassen, plinten, raamblinden, vensterbanken en vloerluiken),
- * instandhouding van decoratieve houten elementen (zoals festoenen en sierlijstwerk).

Behandelingen en voorzieningen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * een curatieve behandeling tegen houtaantasters als insecten, schimmels en zwammen, mits deze aantoonbaar actief zijn en de behandeling wordt uitgevoerd door een ter zake deskundige,
- * bescherming tegen vocht/water door middel van vochtwerende, dampremmende lagen, mits bouwfysisch noodzakelijk.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- een preventieve behandeling tegen houtaantasters.

46 SCHILDERWERK

46.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * schilderwerk buiten,
- * schilderwerk binnen voor zover het de binnenzijde van kozijnen, ramen en deuren in de buitengevel betreft,
- * instandhouding van bijzonder schilderwerk binnen of geschilderde decoraties (zoals muur-, wand-, plafond- en vloerschilderingen),
- * het periodiek reinigen van schilderwerk.

47 BINNENINRICHTING

47.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale interieurs en interieurelementen voor zover die hecht met het gebouw verbonden zijn zoals bedsteden, grafzerken, haarden,hekwerken, kasten, kerkbanken, orgelkassen, schouwen en tochtportalen,
- * specialistisch schoonmaakwerk,
- * preventieve maatregelen (zoals de aanschaf en het aanbrengen van apparatuur voor vocht-/klimaatbeheersing mits bouwfysisch noodzakelijk en geadviseerd door de minister),
- * onderzoek en begeleiding door een gekwalificeerde deskundige (zie paragraaf 01.04).

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- werkzaamheden ten behoeve van de instandhouding van losse interieurelementen (zoals boeken, gebruiksvoorwerpen, gordijnen, kandelaars, los meubilair, rouwborden en schilderijen),
- regulier schoonmaakwerk (zoals afstoffen, boenen, poetsen en stofzuigen).

48 BEHANGWERK, VLOERBEDEKKING EN STOFFERING

48.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale interieurafwerkingen in de vorm van behangwerk, vaste vloerbedekking of stoffering (zoals geschilderde behangsels, goudleer en textiele bespanningen; vaste tapijten en lopers; bovendeur- en schoorsteenstukken),
- * het aanbrengen van voorzieningen tegen ongedierte, mits geadviseerd door de minister,
- * indien bouwfysisch noodzakelijk, het aanbrengen van interieurbeschermende voorzieningen (zoals vocht-/klimaatbeheersing), mits geadviseerd door de minister,
- * onderzoek en begeleiding door een ter zake deskundige (zie paragraaf 01.04).

50 DAKGOTEN EN HEMELWATERAFVOEREN

50.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van (onder andere gietijzeren, koperen, loden, natuurstenen en zinken) goten of gootbekledingen, vergaarbakken en hemelwaterafvoeren,
- * indien om materiaaltechnische redenen noodzakelijk, het gedeeltelijk of geheel vervangen van goten of gootbekledingen, vergaarbakken en hemelwaterafvoeren.

51 BINNENRIOLERING

51.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * de instandhouding van binnenriolering met bijbehorende onderdelen (zoals appendages, pompen en putten), voor zover het monumentale waterinstallaties of sanitair betreft.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- de instandhouding of aanleg van binnenriolering ten behoeve van niet-monumentale waterinstallaties of sanitair.

52 WATERINSTALLATIES

52.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale waterinstallaties met bijbehorende onderdelen (zoals appendages, pompen en verdelers).

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van niet-monumentale waterinstallaties of de aanleg van nieuwe installaties.

53 SANITAIR

53.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentaal sanitair met bijbehorende onderdelen (zoals kranen, toiletpotten en wastafels).

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van niet-monumentaal sanitair of de aanleg van nieuw sanitair.

54 BRANDBESTRIJDINGSINSTALLATIES

54.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van brandbestrijdingsinstallaties, mits geadviseerd door de minister,
- * aanleg of onderhoud van brandbestrijdingsinstallaties en –voorzieningen (inclusief brandblussers en brandslanghaspels), mits geadviseerd door de minister en aangelegd conform de voorschriften inzake brandpreventie,
- * aanleg of onderhoud van voorzieningen ter voorkoming en/of ten behoeve van een snelle bestrijding van een brand, mits geadviseerd door de minister.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- voorzieningen of maatregelen die verband houden met het verkrijgen of behouden van een gebruiksvvergunning (zoals noodverlichting, ontruimingsalarm en vluchtwegaanduiding).

55 GASINSTALLATIES

55.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale gasinstallaties met bijbehorende onderdelen (zoals appendages, leidingen en tanks).

56 PERSLUCHT- EN VACUUMINSTALLATIES

56.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale perslucht- en vacuüminstallaties met bijbehorende onderdelen (zoals appendages, leidingen en tanks).

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van niet-monumentale perslucht- en vacuüminstallaties met bijbehorende onderdelen, of de aanleg van nieuwe installaties.

60 VERWARMINGSINSTALLATIES

60.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale verwarmingsinstallaties met bijbehorende onderdelen (zoals kachels, verwarmingsketels en radiatoren).

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van niet-monumentale verwarmingsinstallaties of de aanleg van nieuwe installaties.

61 VENTILATIE- EN LUCHTBEHANDELINGSINSTALLATIES

61.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van onder andere binnen- en buitenroosters, ventilatie- en dakkappen,
- * aanleg en onderhoud van ventilatie- en bevochtigingsinstallaties ter bescherming van interieurs, mits bouwfysisch noodzakelijk en geadviseerd door de minister.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van niet-monumentale ventilatie- en luchtbehandelingsinstallaties of de aanleg van nieuwe installaties (zoals WarmteTerugWin-installaties).

62 KOELINSTALLATIES

62.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale koelinstallaties met bijbehorende onderdelen.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van niet-monumentale koelinstallaties of de aanleg van nieuwe installaties (zoals airconditioning).

70 ELEKTROTECHNISCHE INSTALLATIES

70.00 ALGEMEEN

Elektrotechnische installaties:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale elektrotechnische installaties met bijbehorende armaturen, schakelaars en dergelijke onderdelen.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van niet-monumentale elektrotechnische installaties of de aanleg van nieuwe installaties,
- vervanging of aanleg van leidingen of bedrading.

Bliksemafleidingsinstallaties:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * aanleg en het onderhoud van bliksemafleidingsinstallaties, mits geadviseerd of voorgeschreven door de minister en aangelegd conform de geldende voorschriften (NEN-EN-IEC 62305 beveiligingsklasse LPL III of LPL II),
- * visuele inspectie van een LPL III-installatie om het jaar en een volledige inspectie eens in de vier jaar,
- * visuele inspectie van een LPL II-installatie het ene jaar en een volledige inspectie het daaropvolgende jaar.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- aanleg of onderhoud van overspanningsbeveiliging.

Arbo-voorzieningen:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * aanleg en onderhoud van voorzieningen, conform de Arbo-wet- en regelgeving, ten behoeve van veilig inspecteren en uitvoeren van werkzaamheden (zoals elektrotechnische installaties met bijbehorende verlichtingsarmaturen).

75 COMMUNICATIE- EN BEVEILIGINGSTSTALLATIES

75.00 ALGEMEEN

Communicatie-installaties:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale communicatie-installaties met bijbehorende onderdelen.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van niet-monumentale communicatie-installaties of de aanleg van nieuwe installaties (zoals een modern intercomsysteem).

Brandmeldinstallaties:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * aanleg of onderhoud van brandmeldinstallaties, mits geadviseerd door de minister.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- doormelding aan een meldkamer waaronder het abonnement en de lijnhuur.

Inbraakbeveiligingsinstallaties:

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- aanleg of onderhoud van inbraakbeveiligingsinstallaties,
- doormelding aan een meldkamer waaronder het abonnement en de lijnhuur.

78 GEBOUWENBEHEERSYSTEMEN

78.00 ALGEMEEN

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * aanleg of onderhoud van gebouwenbeheersystemen, mits geadviseerd door de minister.

80 LIFTINSTALLATIES**80.00 ALGEMEEN**

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale personen- en goederenliftinstallaties.

81 ROLTRAPPEN EN ROLPADEN**81.00 ALGEMEEN**

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale roltrappen en rolpaden.

82 HEF- EN HIJSINSTALLATIES**82.00 ALGEMEEN**

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale hef- en hijsinstallaties (zoals hefplateaus, hijsbalken en hijsankers).

83 GOEDERENTRANSPORT- EN -DISTRIBUTIESYSTEMEN**83.00 ALGEMEEN**

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van monumentale goederentransport- en distributiesystemen.

84 GEVELONDERHOUDINSTALLATIES**84.00 ALGEMEEN**

Subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van monumentale gevelonderhoud-installaties.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- aanleg van een nieuwe glazenwasinstallatie.

90. WERKTUIGBOUKUNDIGE INSTALLATIES**90.00 ALGEMEEN**

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van werktuigbouwkundige installaties en onderdelen aan/in/van bij voorbeeld:

- civiele monumenten (zoals brug- en sluisbedieningswerken),
- industriële monumenten (zoals machinerieën en werktuigen),
- molens (zoals de onderdelen van het gaande werk).

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- instandhouding van later aangebrachte/toegevoegde installaties (zoals een moderne maalderij-installatie, een mechanische bemaling, een elektrisch bewegingswerk en dergelijke) en bijbehorende werken, tenzij deze expliciet in de registeromschrijving van een rijksmonument zijn opgenomen.

91 KLINKENDE ONDERDELEN VAN MONUMENTEN (luidklokken, beiaarden, orgels, uurwerken, e.d.)**91.00 ALGEMEEN**

Algemeen:

Veel werkzaamheden voor met name de functionele instandhouding van klinkende onderdelen van monumenten zijn specifiek en specialistisch van aard. Daarom is hiervoor een aparte paragraaf opgenomen.

Op de website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, www.cultureelerfgoed.nl, is een lijst gepubliceerd van de klinkende onderdelen van rijksmonumenten die naar het oordeel van de Minister voldoende monumentale waarde hebben. Voor klinkende onderdelen die nog niet eerder door de

Minister op hun monumentale waarde zijn beoordeeld, kan de monumentale waarde worden vastgesteld in het kader van de behandeling van de subsidieaanvraag. De beoordeling van deze klinkende onderdelen vindt daarbij plaats aan de hand van de waarderingscriteria die eveneens zijn gepubliceerd op de website www.cultureelerfgoed.nl.

Luidklokken:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van de luidklokken (werkzaamheden zoals het opvullen van slagplekken, het herstel van kronen en dergelijke),
- * instandhouding van de klokophanging (werkzaamheden aan onder andere stropen en kloklaters),
- * instandhouding van klepels en slaghhamers (werkzaamheden zoals het uitgloeien van klepels, de revisie en afstelling van de klepelophanging, de vervanging van moderne klepels door historisch verantwoorde klepels en dergelijke),
- * instandhouding van de luidinrichting (werkzaamheden aan onder andere luidassen, luidwielen, luidarmen, luidtouwen/-kettingen en luidmotoren),
- * onderzoek en begeleiding door een gekwalificeerde deskundige.

Voor de klokkenstoel of klokkentoren/dakruiter en bijbehorende onderdelen zie paragraaf 24.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- vervanging van een historisch verantwoorde klepel of klepelophanging door een moderne uitvoering,
- vervanging van mechanische slaghhamers door magneethamers,
- het buiten gebruik stellen of vervangen door een nieuwe luidklok.

Beiaarden:

Zie onder luidklokken. Daarnaast:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van de tractuur van het handspel en automatisch spel,
- * instandhouding van de speeltrommel, de (gewichts-)aandrijving van de speeltrommel en noten,
- * instandhouding van mechanische speelhamers,
- * instandhouding van het klavier,
- * vervanging van versleten onderdelen door historisch verantwoorde replica's/kopieën,
- * onderzoek en begeleiding door een gekwalificeerde deskundige.

Voor de klokkenstoel of klokkentoren/dakruiter en bijbehorende onderdelen zie paragraaf 24.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- herstel van elektronische speelwerken en bandspeelwerken,
- vervanging van de gewichtsaandrijving van een speeltrommel door een elektromotor,
- werkzaamheden aan magneethamers.

Orgels:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van het instrument (werkzaamheden aan onder andere windvoorziening, windladen, tractuur, claviatuur, pijpwerk, klankgeving en stemming),
- * schilderwerk in het kader van een algeheel herstel van het instrument,
- * functionele instandhouding van het instrument (periodieke werkzaamheden zoals stemwerk door een ervaren orgelstemmer, het schoonmaken en bijregelen van mechanieken en het afregelen van de windvoorziening),
- * aanleg en onderhoud van klimaatbeheersingsapparatuur in of nabij het instrument (zoals bij voorbeeld luchtvochtigheidsmeter, luchtbevochtiger en klimaatregelaar), mits geadviseerd door de minister,
- * onderzoek en begeleiding door een gekwalificeerde deskundige.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- wijziging van de klankgeving (intonatie),
- een stemhulp,
- herstelwerk als gevolg van onoordeelkundig stemwerk.

Uurwerken:

Subsidiabel zijn de kosten van:

- * instandhouding van het uurwerk en zijn aandrijving (werkzaamheden aan onder andere uurwerkframe, gewichten, draden/kabels/kettingen/touwen, katrollen, valkisten, opwindsysteem, gelijkloop-inrichting, slaghamers en bijbehorende afhoudveren),
- * schilder- en verguldwerk aan uurwerk en wijzerplaat (conservering van de aangetroffen toestand of herstel van de uit onderzoek gebleken oorspronkelijke toestand),
- * functionele instandhouding van het instrument (periodieke werkzaamheden zoals het schoonmaken, smeren en zo nodig bijregelen van de bewegende delen),
- * onderzoek en begeleiding door een gekwalificeerde deskundige.

Niet subsidiabel zijn de kosten van:

- werkzaamheden aan wijzerring-/wijzerplaatverlichting,
- het ombouwen/wijzigen van mechanisch uurwerk naar elektrisch uurwerk,
- werkzaamheden aan moederklokken en afstandgestuurde elektronica.

92 GROENE MONUMENTEN (begraafplaatsen, parken, tuinen, e.d.)

92.00 ALGEMEEN

Algemeen

Het gaat hier om werkzaamheden aan de aangelegde elementen van een groen monument, zoals beplanting, padenstructuur, waterlopen en vijvers. Werkzaamheden aan kleine riksbeschermd gebouwde elementen binnen een groenaanleg, zoals bruggetjes, priëlen, standbeelden, grafmonumenten en tuinmuren, kunnen in samenhang met de werkzaamheden aan de aangelegde elementen ook subsidiabel zijn. Zie voor werkzaamheden aan de andere riksbeschermd gebouwde elementen de voorgaande paragrafen.

Deze paragraaf is onderverdeeld in elementen waaruit een groen monument kan bestaan. Per element blijkt uit een tabel of de genoemde werkzaamheden subsidiabel zijn of niet. Niet genoemde werkzaamheden zijn niet subsidiabel.

Subsidiabel op grond van de Sim

Welke werkzaamheden subsidiabel zijn op grond van de Sim volgt uit de volgende onderverdeling in categorieën werkzaamheden:

Subsidiabel:

- Onderhoud hoofdstructuur: normaal onderhoud aan belangrijke structurerende aangelegde elementen van het groene monument:
 - grasland
 - laanbeplantingen
 - parkbosranden
 - solitairen en boomgroepen
 - zichtassen en zichtlijnen
 - waterpartijen en waterlopen
 - wegen, paden en terrassen

Subsidiabel onder voorwaarden:

- Onderhoud kernwaarde: normaal onderhoud aan aangelegde elementen die aantoonbaar medebepalend zijn voor de hoofdkarakteristiek van de groenaanleg, bijvoorbeeld omdat ze in hun context uniek of zeldzaam zijn. Alleen indien de kernwaarde voldoende onderbouwd is, zijn de kosten subsidiabel op grond van de Sim. Een kernwaarde moet worden aangetoond door een eigen, steekhoudende analyse. Hierbij wordt gebruik gemaakt van bijvoorbeeld een tuinhistorisch rapport, archiefstukken zoals historisch beeldmateriaal, historische beplantingschema's of een analyse van vakliteratuur. Een verwijzing naar de registeromschrijving van het groene monument is niet voldoende. Kernwaarde-posten in de begroting moeten in detail herleidbaar zijn naar de kernwaarde-analyse (bijvoorbeeld door in de analyse onderscheid te maken tussen de verschillende hagen). Zie onderstaande tabellen onder 'Beplanting' voor de wijze waarop de kernwaarde per element wordt aangetoond. De minister beoordeelt of de kernwaarde voldoende is aangetoond.

Zie de tabellen hieronder voor de voorwaarden waaronder normaal onderhoud aan de kernwaarden subsidiabel is.

Niet-subsidiabel:

- Overig onderhoud: het overige normale onderhoud (geen hoofdstructuur of kernwaarde). De kosten hiervan zijn om budgettaire redenen niet subsidiabel op grond van de Sim,
- Restauratie: de kosten zijn niet subsidiabel op grond van de Sim, maar kunnen wel subsidiabel zijn op grond van een andere subsidieregeling.

Beplanting:

Bermen: zie Grasland

Boomgaarden en (lei)fruitcollecties

Onderhoud hoofdstructuur	Overig onderhoud
Deze elementen behoren niet tot de hoofdstructuur.	(niet subsidiabel op grond van de Sim) - verzorgen van bomen en beplanting (zoals snoeien, onkruidvrij houden op milieuvriendelijke wijze, en leiden), - inboeten van bomen en beplanting.
Onderhoud kernwaarde: hoogstamboomgaarden waarbij het rijksmonument overwegend (voor meer dan 50%) uit boomgaard bestaat, en historische leifruitcollecties (ten minste bestaande uit enkele oude planten en een historische leifruitmuur, latwerk of een oude kas)	Restauratie (niet subsidiabel op grond van de Sim) – vervangen van de boomgaard of (lei)fruitcollectie.
– verzorgen van bomen en beplanting (zoals snoeien, onkruidvrij houden op milieuvriendelijke wijze, en leiden), – inboeten van bomen en beplanting.	

Boomsingels bij begraafplaatsen: zie Solitairen en boomgroepen

Borders, rozenperken en klimplanten

Onderhoud hoofdstructuur	Overig onderhoud
Deze elementen behoren niet tot de hoofdstructuur.	(niet subsidiabel op grond van de Sim) – verzorgen van beplanting (zoals snoeien, bemesten met organische meststoffen, onkruidvrij houden op milieuvriendelijke wijze en, bij rozenperken en heesters, voorkomen of bestrijden van ernstige plagen op milieuvriendelijke wijze, – inboeten van plantmateriaal.
Onderhoud kernwaarde: borders, rozenperken en klimplanten, voor zover op basis van aangetoonde beplantingsschema's uit een voor de monumentale waarde relevante historische fase	Restauratie (niet subsidiabel op grond van de Sim) – vervanging door nieuwe aanplant.
– verzorgen van beplanting (zoals snoeien, bemesten met organische meststoffen, onkruidvrij houden op milieuvriendelijke wijze en, bij rozenperken en heesters, voorkomen of bestrijden van ernstige plagen op milieuvriendelijke wijze,	

- inboeten van plantmateriaal.

Gazon: zie Grasland

Grasland (bermen, gazons, parkweiden en ruigten in parkbossen en langs waterlopen), niet door vee begraasd

Onderhoud hoofdstructuur	Restauratie
<ul style="list-style-type: none"> – maaien (maximaal twee keer per jaar) en het afvoeren van het maaisel (hooilandbeheer), – blad ruimen (één keer per jaar). 	(niet subsidiabel op grond van de Sim) <ul style="list-style-type: none"> – opslag verwijderen, egaliseren en zaaien.

Hagen, topiaria en berceaus

Onderhoud hoofdstructuur	Overig onderhoud
Deze elementen behoren niet tot de hoofdstructuur.	<p>(niet subsidiabel op grond van de Sim)</p> <ul style="list-style-type: none"> – verzorgen van beplanting (vormsnoei, bemesten met organische meststoffen en onkruidvrij houden op milieuvriendelijke wijze), – inboeten van bomen en heesters, – knippen (buxus, haagbeuk, liguster en meidoorn twee keer per jaar, beuk en taxus één keer per jaar), – voorkomen of bestrijden van ernstige plagen op milieuvriendelijke wijze, – instandhouding van een lei- of draagconstructie.

Onderhoud kernwaarde: hagen, topiaria en berceaus die vanuit aantoonbaar historisch ontwerp of vanuit historische typologie een kernwaarde zijn	Restauratie
<ul style="list-style-type: none"> – verzorgen van beplanting (vormsnoei, bemesten met organische meststoffen en onkruidvrij houden op milieuvriendelijke wijze), – inboeten van bomen en heesters, – knippen (buxus, haagbeuk, liguster en meidoorn twee keer per jaar, beuk en taxus één keer per jaar), – voorkomen of bestrijden van ernstige plagen op milieuvriendelijke wijze, – instandhouding van een lei- of draagconstructie. 	(niet subsidiabel op grond van de Sim) <ul style="list-style-type: none"> – (volledig) vervangen van een lei- of draagconstructie of beplanting.

Hakhoutbos

Onderhoud hoofdstructuur	Overig onderhoud
---------------------------------	-------------------------

(niet subsidiabel op grond van de Sim)

- Dit element behoort niet tot de hoofdstructuur.
- afzetten van uitlopers of slieten,
 - uitslepen van hout,
 - inboeten.

Onderhoud kernwaarde

Restauratie

(niet subsidiabel op grond van de Sim)

- Dit element is geen kernwaarde.
- geheel, of vaksgewijs in fasen, vervangen van de beplanting als element door nieuwe aanplant, mits geadviseerd door de minister.

Heestergroepen

Onderhoud hoofdstructuur

Overig onderhoud

(niet subsidiabel op grond van de Sim)

Deze elementen behoren niet tot de hoofdstructuur.

- het verzorgen van beplanting (zoals snoeien, bemesten met organische meststoffen, onkruidvrij houden op milieuvriendelijke wijze, voorkomen of bestrijden van ernstige plagen op milieuvriendelijke wijze),
- inboeten van plantmateriaal.

Onderhoud kernwaarde: *heestergroepen die beeldbepalend zijn in een (landschappelijke) groenaanleg en die vanuit de ontwerpgedachte van de aanleg een belangrijke ruimtelijke functie hebben op hun specifieke locatie (bijvoorbeeld als afsluiting van een zichtlijn)*

Restauratie

(niet subsidiabel op grond van de Sim)

- het verzorgen van beplanting (zoals snoeien, bemesten met organische meststoffen, onkruidvrij houden op milieuvriendelijke wijze, voorkomen of bestrijden van ernstige plagen op milieuvriendelijke wijze),

- vervanging door nieuwe aanplant.

– inboeten van plantmateriaal.

Knotbomen: zie Lei- en knotbomen

Kuipplantencollectie

Onderhoud hoofdstructuur

Overig onderhoud

(niet subsidiabel op grond van de Sim)

Deze elementen behoren niet tot de hoofdstructuur.

Kuipplantencollecties die niet aantoonbaar deel uitmaken van het ontwerp van de groenaanleg, zijn geen onderdeel van het groene monument.

Onderhoud kernwaarde: *kuipplantencollectie ten minste bestaande uit enkele oude kuipplanten, voor zover aantoonbaar onderdeel van het ontwerp van de historische groenaanleg (aan te tonen aan de hand van een historische oranjerie, ontwerptekeningen, historische foto's of een kasboek)*

Restauratie

(niet subsidiabel op grond van de Sim)

- verzorgen van bomen en beplanting (zoals snoeien, bemesten met organische meststoffen, voorkomen of bestrijden van ernstige plagen op milieuvriendelijke wijze, verkuipen en water geven),
- onderhoud aan de kuipen.

- vervanging van kuipplanten,
- vervanging van kuipen.

Laanbeplantingen (zie ook Grasland)

Onderhoud hoofdstructuur

- verzorgen van bomen (snoeien voor zover nodig voor de instandhouding van de boom of voor instandhouding van de monumentale waarde), incidenteel bemesten met organische meststoffen of beluchten voor zover naar oordeel van de minister noodzakelijk,
- incidenteel kappen van zieke bomen, inboeten en beschermen van jonge aanplant tegen vee of wild,
- onderhoud van bestaande drainage ten behoeve van een adequate waterafvoer voor behoud van de laanbeplanting.
- VTA (Visual Tree Assessment) en opkronen van bomen vanwege het verkeer is niet subsidiabel.

Restauratie

(niet subsidiabel op grond van de Sim)

- geheel, of bij grotere lengte in fasen, vervangen van de laanbeplanting als element door nieuwe aanplant en water geven gedurende maximaal 3 jaar,
- aanleg van drainage ten behoeve van een adequate waterafvoer voor behoud van de laanbeplanting indien nodig door gewijzigde, blijvend verhoogde waterstand (niet na oneigenlijk gebruik, bijvoorbeeld te zware bodembelasting).

Lei- en knotbomen (zie ook Laanbeplantingen of Solitairen en boomgroepen)

Onderhoud hoofdstructuur

Overig onderhoud

(niet subsidiabel op grond van de Sim)

Deze elementen behoren niet tot de hoofdstructuur.

- verzorgen van bomen (zoals snoeien, leiden en knotten, incidenteel bemesten met organische meststoffen of beluchten voor zover naar oordeel van de minister noodzakelijk)
- incidenteel kappen van zieke bomen,
- inboeten en beschermen van jonge aanplant tegen vee of wild,
- verwijderen van opslag.

Onderhoud kernwaarde

Restauratie

(niet subsidiabel op grond van de Sim)

Deze elementen zijn geen kernwaarde.

- vervanging van een boom of boomgroep als element door nieuwe aanplant en water geven gedurende maximaal drie jaar.

Parkbos (geen productiebos) (zie ook Hakhoutbos)

Onderhoud hoofdstructuur

Overig onderhoud

(niet subsidiabel op grond van de Sim)

Dit element behoort niet tot de hoofdstructuur.	– incidenteel kappen en inboeten van bomen en heesters.
Onderhoud kernwaarde	Restauratie (niet subsidiabel op grond van de Sim)
Dit element is geen kernwaarde.	– geheel, of vaksgewijs in fasen, vervangen van de beplanting als element door nieuwe aanplant mits geadviseerd door de minister.

Parkbosranden (zie ook Grasland)

Onderhoud hoofdstructuur	Restauratie
– snoeien van bomen en heesters, – incidenteel kappen en inboeten van bomen en heesters.	(niet subsidiabel op grond van de Sim) – rooien en opnieuw inplanten van bomen.

Parkweiden: zie Grasland

Siertuinen: zie Hagen, topiaaria en berceaus en Borders, rozenperken en klimplanten

Solitairen en boomgroepen

Onderhoud hoofdstructuur: solitairen en boomgroepen die beeldbepalend zijn in een (landschappelijke) groenaanleg en die vanuit de ontwerpgedachte van de aanleg een belangrijke ruimtelijke functie hebben op hun specifieke locatie (bijvoorbeeld als coulisse in een parkweide) en, bij begraafplaatsen, boomsingels	Restauratie (niet subsidiabel op grond van de Sim)
– verzorgen van bomen (zoals snoeien, leiden en knotten), het incidenteel bemesten met organische meststoffen of beluchten voor zover naar oordeel van de minister noodzakelijk. – incidenteel kappen van zieke bomen en het inboeten volgens oorspronkelijk ontwerp (cultivar, locatie) en het beschermen van jonge aanplant tegen vee of wild.	– vervanging van een boom of boomgroep als element door nieuwe aanplant en water geven gedurende maximaal drie jaar.

Vormbomen: zie Lei- en knotbomen en Hagen, topiaaria en berceaus

Zichtassen en zichtlijnen (vista's; zie ook Grasland en Parkbosranden)

Onderhoud hoofdstructuur	Restauratie
– onderhoud van zichtassen, zichtlijnen en open ruimten door het verwijderen van opslag en beperkt kappen van bomen, verwijderen van takken van bomen of te ver uitgegroeide heesters die het zicht inkaderen of begeleiden.	(niet subsidiabel op grond van de Sim) – herstel van de ruimtelijke structuur van zichtassen, zichtlijnen en open ruimten, nadat deze eerder opzettelijk zijn dichtgeplant, voor zover van aangetoond belang voor de monumentale waarden.

Andere elementen in de groenaanleg:

Aardwerken (voor aardwerken zonder beschermde groenaanleg, zie 17. Terreininrichting)

Onderhoud hoofdstructuur	Overig onderhoud
Deze elementen behoren niet tot de hoofdstructuur.	– onderhoud van aardwerken met inbegrip van het maaien van taluds (maximaal twee keer per jaar).
Onderhoud kernwaarde: <i>aardwerken die beeldbepalend zijn in een aanleg en die vanuit de ontwerpgedachte van de aanleg een belangrijke ruimtelijke functie hebben op hun specifieke locatie (bijvoorbeeld in verdedigingslinies of Japanse tuinen)</i>	Restauratie (niet subsidiabel op grond van de Sim)
– onderhoud van aardwerken met inbegrip van het maaien van taluds (maximaal twee keer per jaar).	– herstel van reliëf door het aanvullen van terreingedeelten die aan erosie of inklinking onderhevig zijn geweest.

Bruggen: zie 17. Terreininrichting, of Wegen, paden en terrassen of kleine rijksbeschermd gebouwde elementen in een groenaanleg

Kleine rijksbeschermd gebouwde elementen in een groenaanleg

Onderhoud	Restauratie
– normaal onderhoud (noodzakelijke reguliere werkzaamheden die gericht zijn op het behoud van monumentale waarde) van ten hoogste vier kleine rijksbeschermd gebouwde elementen in de groenaanleg, tot een maximumbedrag van € 6.000,– per gebouwd element.	– werkzaamheden die het normale onderhoud te boven gaan en noodzakelijk zijn voor herstel.

Waterpartijen en waterlopen, inclusief bijbehorende beschoeiing, stuwen en duikers, waterpeilen en waterkwaliteit

Onderhoud hoofdstructuur	Restauratie
– schoon en op diepte houden van niet verlande waterlopen en vijvers, inclusief het afvoeren of tijdelijk opslaan van de uitkomende bagger in depot en het afwerken van het depot na inklinking, mits met gesloten grondbalans, op basis van offerte of meting en berekening. – opruimen van windhoeken (het plaatselijk verwijderen van opgehoopt blad en takhout), – verwijderen van overmatige plantengroei, – onderhoud en het werkzaam houden van duikers en stuwen, – plaatselijk herstel van bestaande beschoeiing, bij houten beschoeiingen met toepassing van duurzaam geproduceerd hout.	(niet subsidiabel op grond van de Sim) – uitbaggeren van verlande waterlopen en vijvers (langcyclisch), – aanbrengen van nieuwe, eenvoudige duikers, overstorten, stuwen, gemaaltjes en pompen, die naar het oordeel van de minister nodig zijn voor het handhaven of verbeteren van het waterpeil, – vervanging van beschoeiingen, indien om constructieve of materiaaltechnische redenen noodzakelijk, bij houten beschoeiingen met toepassing van duurzaam geproduceerd hout – aanbrengen van een nieuwe beschoeiing, bij houten beschoeiingen met toepassing van duurzaam geproduceerd hout, indien nodig voor de instandhouding van de historische oeverlijn.

Onderhoud hoofdstructuur historisch padenstelsel	Restauratie historisch padenstelsel (niet subsidiabel op grond van de Sim)
<ul style="list-style-type: none"> – onkruidvrij houden op milieuvriendelijke wijze, – blad ruimen, – knippen of steken van graskanten, – aanvullen met een toplaag, zoals grind, schelpen of zand, overeenkomstig de bestaande toestand, voor zover de bestaande toplaag bijdraagt aan de monumentale waarde, – plaatselijk herstel van de bestaande verharding of het bestaande profiel, – onderhoud van eenvoudige houten loopbruggetjes die deel uitmaken van de historische wandeling, met toepassing van duurzaam geproduceerd hout – onderhoud van bestaande drainage ten behoeve van een adequate waterafvoer. 	<ul style="list-style-type: none"> – herstel van het oorspronkelijke profiel van vervaagde historische paden en padenpatronen, die slechts beperkt nog herkenbaar zijn, – bestaande kantopsluitingen vervangen voor zover behorend bij een historisch ontwerp of nodig voor herstel en behoud van de padbreedte en de belijning, – aanbrengen van eenvoudige houten loopbruggetjes met toepassing van duurzaam geproduceerd hout, indien de verbinding van belang is voor de aanleg en de voorganger geheel verdwenen is, – aanleg van drainage ten behoeve van een adequate waterafvoer voor behoud van het padenstelsel indien nodig door gewijzigde, blijvend verhoogde waterstand (niet na oneigenlijk gebruik, bijvoorbeeld te zware bodembelasting).

Hoofdstuk 2. Tabellen en grondslagen voor berekeningen

1. Tabel voor de berekening van het honorarium inzake het opstellen van een instandhoudingsplan

De kosten van het opstellen van een instandhoudingsplan, door een architect/bouwkundige/groenbeheerder/archeoloog, zullen worden getoetst aan de hieronder uitgewerkte honorariumpercentages. Tot de werkzaamheden inzake het opstellen van een instandhoudingsplan behoren:

- het (laten opstellen en) analyseren van het inspectierapport
- het op basis van het inspectierapport opstellen van het instandhoudingsplan van de uit te voeren werkzaamheden
- het opstellen van werkomschrijving/besteksparaagraaf/bestek
- het vervaardigen van eventuele bijbehorende tekeningen
- het (laten) vervaardigen van ondersteunende foto's
- het opstellen van de – meer of minder gespecificeerde – meerjarenbegroting

In de toelichting op het aanvraagformulier is aangegeven aan welke eisen genoemde stukken dienen te voldoen.

Het subsidiabele honorariumbedrag voor het opstellen van een instandhoudingsplan wordt als volgt vastgesteld:

Eerst wordt het honorariumpercentage bepaald aan de hand van het hiernavolgende overzicht, waarin dat percentage is gerelateerd aan de totale instandhoudingskosten/ bouwsom. Vervolgens wordt het subsidiabele honorariumbedrag berekend door het gevonden honorariumpercentage te vermenigvuldigen met de subsidiabele kosten.

Overzicht van honorariumpercentages gerelateerd aan de totale instandhoudingskosten:

Instandhoudingskosten	Percentage
tot	€ 50.000 3,43%
van € 50.000 tot	€ 100.000 3,22%

Instandhoudingskosten		Percentage
van € 100.000 tot € 150.000		3,04%
van € 150.000 tot € 200.000		2,89%
van € 200.000 tot € 250.000		2,76%
van € 250.000 tot € 300.000		2,66%
van € 300.000 tot € 350.000		2,56%
van € 350.000 tot € 400.000		2,48%
van € 400.000 tot € 450.000		2,41%
van € 450.000 tot € 500.000		2,35%
van € 500.000 tot € 550.000		2,29%
van € 550.000 tot € 600.000		2,24%
van € 600.000 tot € 650.000		2,19%
van € 650.000 tot € 700.000		2,15%
van € 700.000 tot € 750.000		2,11%
van € 750.000 tot € 800.000		2,08%
van € 800.000 tot € 850.000		2,05%
van € 850.000 tot € 900.000		2,02%
van € 900.000 tot € 950.000		1,99%
van € 950.000 tot € 1.000.000		1,96%
van € 1.000.000 tot € 1.050.000		1,94%
van € 1.050.000 tot € 1.100.000		1,92%
van € 1.100.000 tot € 1.150.000		1,89%
van € 1.150.000 tot € 1.200.000		1,88%

Instandhoudingskosten Percentage

van	€ 1.200.000	tot	€ 1.250.000	1,86%
van	€ 1.250.000	tot	€ 1.300.000	1,84%
van	€ 1.300.000	tot	€ 1.350.000	1,82%
van	€ 1.350.000	tot	€ 1.400.000	1,81%
van	€ 1.400.000	tot	€ 1.450.000	1,79%
van	€ 1.450.000	tot	€ 1.500.000	1,78%
van	€ 1.500.000	tot	€ 1.550.000	1,77%
van	€ 1.550.000	tot	€ 1.600.000	1,75%
van	€ 1.600.000	tot	€ 1.650.000	1,74%
van	€ 1.650.000	tot	€ 1.700.000	1,73%
van	€ 1.700.000	tot	€ 1.750.000	1,72%
van	€ 1.750.000	tot	€ 1.800.000	1,71%
van	€ 1.800.000	tot	€ 1.850.000	1,70%
van	€ 1.850.000	tot	€ 1.900.000	1,69%
van	€ 1.900.000	tot	€ 1.950.000	1,68%
van	€ 1.950.000	tot	€ 2.000.000	1,67%
vanaf	€ 2.000.000			1,66%

2. Tabel voor de berekening van het honorarium inzake de planbegeleiding

Bij instandhoudingsplannen is begeleiding door een architect/bouwkundige/groenbeheerder/ archeoloog subsidiabel voor zover die begeleiding uit de volgende werkzaamheden bestaan:

- het jaarlijks opstellen van het uitvoeringsprogramma aan de hand van het instandhoudingsplan, analyse van het meest recente inspectierapport en een eigen inspectie van het rijksmonument
- het opvragen van offertes, de prijsvorming en het verstrekken van uitvoeringsopdrachten
- de begeleiding en controle tijdens de uitvoering
- het opnemen/de oplevering van de uitgevoerde werkzaamheden
- het opstellen van de eindafrekening en de financiële verantwoording, inclusief het eventueel bijgestelde plan

De totale kosten van de begeleiding van de uitvoering van een instandhoudingsplan, over de planperiode van zes jaar gerekend, zijn aan een maximum gebonden.

Het subsidiabele honorariumbedrag voor de begeleiding wordt als volgt vastgesteld:

Eerst wordt het honorariumpercentage bepaald aan de hand van het hiernavolgende overzicht, waarin dat percentage is gerelateerd aan de totale instandhoudingskosten/ bouwsom. Vervolgens wordt het subsidiabele honorariumbedrag berekend door het gevonden honorariumpercentage te vermenigvuldigen met de subsidiabele kosten.

Overzicht van honorariumpercentages gerelateerd aan de totale instandhoudingskosten:

Instandhoudingskosten	Percentage
tot € 50.000	7,86%
van € 50.000 tot € 100.000	7,36%
van € 100.000 tot € 150.000	6,95%
van € 150.000 tot € 200.000	6,61%
van € 200.000 tot € 250.000	6,32%
van € 250.000 tot € 300.000	6,08%
van € 300.000 tot € 350.000	5,86%
van € 350.000 tot € 400.000	5,68%
van € 400.000 tot € 450.000	5,52%
van € 450.000 tot € 500.000	5,37%
van € 500.000 tot € 550.000	5,24%
van € 550.000 tot € 600.000	5,12%
van € 600.000 tot € 650.000	5,02%
van € 650.000 tot € 700.000	4,92%
van € 700.000 tot € 750.000	4,83%
van € 750.000 tot € 800.000	4,75%
van € 800.000 tot € 850.000	4,68%
van € 850.000 tot € 900.000	4,61%
van € 900.000 tot € 950.000	4,55%

Instandhoudingskosten**Percentage**

van	€ 950.000	tot	€ 1.000.000	4,49%
van	€ 1.000.000	tot	€ 1.050.000	4,43%
van	€ 1.050.000	tot	€ 1.100.000	4,38%
van	€ 1.100.000	tot	€ 1.150.000	4,33%
van	€ 1.150.000	tot	€ 1.200.000	4,29%
van	€ 1.200.000	tot	€ 1.250.000	4,25%
van	€ 1.250.000	tot	€ 1.300.000	4,21%
van	€ 1.300.000	tot	€ 1.350.000	4,17%
van	€ 1.350.000	tot	€ 1.400.000	4,14%
van	€ 1.400.000	tot	€ 1.450.000	4,10%
van	€ 1.450.000	tot	€ 1.500.000	4,07%
van	€ 1.500.000	tot	€ 1.550.000	4,04%
van	€ 1.550.000	tot	€ 1.600.000	4,01%
van	€ 1.600.000	tot	€ 1.650.000	3,99%
van	€ 1.650.000	tot	€ 1.700.000	3,96%
van	€ 1.700.000	tot	€ 1.750.000	3,94%
van	€ 1.750.000	tot	€ 1.800.000	3,91%
van	€ 1.800.000	tot	€ 1.850.000	3,89%
van	€ 1.850.000	tot	€ 1.900.000	3,87%
van	€ 1.900.000	tot	€ 1.950.000	3,85%
van	€ 1.950.000	tot	€ 2.000.000	3,83%
vanaf	€ 2.000.000			3,81%

3. Tabel voor de berekening van de toeslag voor het vervaardigen van aanvullende stukken (niet van toepassing op normaal onderhoud als bedoeld in de Sim)

Indien de instandhoudingswerkzaamheden ingrijpender herstel of grote ingrepen omvatten, zijn aanvullende, meer gedetailleerde stukken nodig om het instandhoudingsplan goed te kunnen beoordelen. Welke aanvullende stukken dat betreft, hangt af van het uit te voeren werk. In dit verband wordt verwezen naar de toelichting op het aanvraagformulier.

Voor het (laten) vervaardigen van de benodigde aanvullende stukken mag de architect/bouwkundige/groenbeheerder/archeoloog boven op het honorarium een toeslag berekenen. De totale som (plankosten, begeleidingskosten en toeslag) is aan een maximum gebonden conform onderstaande tabel.

Overzicht van de toeslagpercentages gerelateerd aan de som van de opstel- en begeleidingskosten en toeslag:

Instandhoudingskosten		Over 6 jaar maximaal	
	tot	€ 50.000	15,00%
van	€ 50.000 tot	€ 100.000	14,00%
van	€ 100.000 tot	€ 150.000	13,00%
van	€ 150.000 tot	€ 200.000	12,00%
van	€ 200.000 tot	€ 250.000	11,00%
vanaf	€ 250.000		10,00%

4. Grondslagen voor de berekening van het bouwplaatsuurloon

Grondslagen voor de berekening van de gemiddelde loonkosten van aannemers en onderaannemers zijn:

- bouwplaatsbezetting: jeugdgroep 2%; volwassenen groep B 25%; volwassenen groep D 60%; voorlieden toeslag 13%
- onderscheid wordt gemaakt in: uurloon inzittenden (30%), uurloon alléén chauffeur (40%) en uurloon chauffeur + inzittenden (30%)
- ziekteverzuim: 6,5%

Subsidiabele gemiddelde (bouwplaats)uurloon:

Het actuele subsidiabele gemiddelde uurloon staat vermeld op de internetsite van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed www.cultureelerfgoed.nl.

Het gemiddelde uurloon is inclusief twee reisuren maar exclusief algemene bouwplaatskosten, algemene bedrijfskosten, winst + risico en btw.

5. Grondslagen voor de opbouw van de algemene bouwplaatskosten

De kosten van een aannemer zijn te verdelen in directe en indirecte kosten.

Directe kosten:

Tot de directe kosten van een bouwwerk behoren de kosten van de daarin te verwerken materialen en het daarbij behorende loon van het personeel. Onder de directe kosten worden voor instandhoudingswerkzaamheden ook begrepen de kosten van eventuele onderaannemers en steigerwerk.

Indirecte kosten:

De indirecte kosten zijn de kosten van de hulpmiddelen en de organisatie die nodig zijn om het bouwwerk tot stand te brengen.

De indirecte kosten worden verdeeld in:

- Algemene bouwplaatskosten: kosten van de (hoofd)aannemer die niet direct aan een onderdeel zijn toe te wijzen zoals:
 - voorbereiding;
 - Arbo-voorzieningen ten behoeve van de uitvoering van het werk (inclusief de kosten van het arboplan-/dossier en de uitvoering daarvan en ander conform de eisen van de Arbo-wet);
 - inrichting van het bouwterrein (onder andere de huur plus aan-/afvoer van keten alsmede de elektrische en werktuigbouwkundige werkzaamheden ten behoeve van de terreininrichting);
 - aansluiting en verbruik van elektra/gas/water/telefoon;
 - hekwerken / terreinafsleutingen (zoals preventieve maatregelen tegen vandalisme);
 - bouwplaatsverlichting;
 - uitvoerder / toezicht / begeleiding en dergelijke;
 - werk- en bouwvergaderingen, weekrapporten, en dergelijke;
 - aan- en afvoer (laden / lossen);
 - periodiek opruimen (inclusief de afvoer van bouwafval);
 - afschrijving van klein materieel (waaronder elektrisch gereedschap);
 - oplevering.
- Algemene bedrijfskosten: kosten die samenhangen met de algehele leiding van het bedrijf en die van de algemene en administratieve diensten.

Normen voor subsidiabele aannemerskosten:

- a. gemiddelde bouwplaatsuurloon op basis van hoofdstuk 2, paragraaf 4
- b. post onvoorzien: maximaal 5%
- c. algemene bouwplaatskosten (ABK), te berekenen over de directe kosten: gemiddeld 9%
- d. algemene bedrijfskosten (AK), te berekenen over de som van de directe kosten en de algemene bouwplaatskosten: gemiddeld 7%
- e. winst en risico (W&R), te berekenen over de som van de directe kosten, algemene bouwplaatskosten en algemene bedrijfskosten: gemiddeld 3%
- f. indexering: maximaal 3% per jaar

De onderdelen c, d en e bij elkaar vormen een opslag van maximaal 20%.

Omvatten de instandhoudingswerkzaamheden ook ingrijpender herstel of grote ingrepen dan dient de begroting van de aannemer of de architect, archeoloog of ingenieur voor de beoordeling van de subsidiabele kosten, alleen voor zover het de ingrijpende werkzaamheden betreft, gespecificeerd te zijn in onder andere eenheden, uren, materiaal- en materieelkosten, stel- en verrekenposten.